

پژوهشکده علوم و فرهنگ اسلامی

مجلس شورای اسلامی ایران - تهران

دائرة المعارف قرآن کریم

بزرگترین دایره المعارف قرآن کریم در ایران و جهان

پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن

دائرة المعارف قرآن کریم

- گراوری اطلاعات معتبر در قلمرو علوم، معارف و اعلام قرآنی
- استفاده از منبع اصیل و دست اول
- نثر معیاری در مقالات
- طرح همه آراء و دیدگاه‌های مهم و مبنایی در موضوعات قرآنی
- نگارش مقالات در ۴۰۰ مدخل اصلی در ۳۰ مجلد
- کتاب برگزیده در موارد متعدد در مجامع علمی و پژوهشی

قم، چهارراه شهدا، ابتدای خیابان معلم، جنب سالن بایشاهی خدیر،
پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن

سندوق پستی: ۳۶۸۸ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۳۷۷۳۹۱۱۵ - ۲۵

دورنما: ۰۲۵-۳۷۷۳۶۲۷۰

www.maarefjuran.com

Email: quran@maarefjuran.com

سخن واپسین

ناگفته روشن است که چنین کار خطیری نمی‌تواند از نقائص و نواقص تهی باشد. بدین روی، همواره کوشیده‌ایم که دیدگاه‌های انتقادی را به منت پذیرا باشیم و از انظار و آرای کارشناسان و فرهیختگان بهره ببریم.

اکنون نیز چشم به راه رهنمودهای همه قرآن‌پژوهان برای تکمیل این گام بلند هستیم. امید که خدای قدیر، توفیق اتمام این حرکت بی‌نظیر را به ما ارزانی فرماید و در پرتو نور منیر کتاب بشیر نذیر، ما را دستگیری نماید؛

افتخارات:

لازم به ذکر است که این اثر ارزشمند تاکنون در مجامع و محافل علمی افتخاراتی را کسب نموده است:

۱. پژوهش برتر دبیرخانه دین‌پژوهان کشور، سال ۱۳۸۰؛
۲. کتاب برتر قرآنی دوازدهمین نمایشگاه بین‌المللی قرآن کریم، سال ۱۳۸۳؛
۳. کتاب سال جمهوری اسلامی ایران، سال ۱۳۸۴؛
۴. کتاب برگزیده نمایشگاه قرآن و عترت، سال ۱۳۸۴؛
۵. برگزیده نخستین جشنواره آیین و خرد؛
۶. کتاب برگزیده قرآنی پانزدهمین نمایشگاه بین‌المللی قرآن کریم، سال ۱۳۸۶؛
۷. اثر برگزیده همایش مرزبانان وحی، سال ۱۳۸۷؛
۸. پژوهش برتر در بخش حوزوی بیستمین نمایشگاه بین‌المللی قرآن کریم، سال ۱۳۹۱.

نگاهی به دایره المعارف قرآن کریم

تدوین دایره المعارف، شیوه‌ای است گزیده و بهینه برای عرضه بهنگام، آسان، و علمی تازه‌ترین داده‌های هر رشته دانش، خواه به گونه تخصصی و خواه عمومی. پژوهشکده فرهنگ و معارف قرآن که آثار گرانسنگی چون تفسیر راهنما و فرهنگ قرآن را به قرآن پژوهان پیشکش کرده است، بر آن شد که بر پایه پژوهش‌های استوار و ارزشمند قرآنی انجام شده، برای بارنخست در جهان اسلام، دست به کار تدوین دایره المعارف تخصصی قرآن کریم زند. البته پیش از این نیز تلاش‌هایی برای تدوین مجموعه‌های دایره المعارف^۱ گونه صورت پذیرفته؛ اما در حقیقت، هیچ یک از آن‌ها دارای ویژگی‌های امروزی و علمی دایره المعارف نبوده است. اصولاً انجام این کار سترگ از یکی دو تن بر نمی‌آید؛ بلکه باید گروهی از طراحان و نظریه‌پردازان و نویسندگان کنار هم آیند تا بتوانند به این اقدام بزرگ دست یازند. کارهایی که به نام دایره المعارف قرآن، تاکنون فراهم آمده‌اند، قاموس‌ها و واژه‌نامه‌ها و مقاله‌نامه‌هایی بوده‌اند که گاه نیز از نظام الفبایی بهره داشته و به قلم چند و یا چندین نویسنده پدید آمده‌اند؛ اما از دیگر مختصات طراحی و نگارش دایره المعارف برخوردار نبوده‌اند. طرح نخستین این اثر به سال ۱۳۷۵ خورشیدی پایه نهاده شد و با رایزنی کارشناسان و صاحب نظران از آغاز سال ۱۳۷۷ با تصویب نهایی مدخل‌ها، تنظیم پرونده‌های علمی و

نگارش مقالات تداوم یافت.

هدف تدوین

تدوین دایره المعارف تخصصی قرآن کریم، این هدف اصلی را دنبال می‌کند: ارائه آسان و بهنگام و علمی داده‌های ناب و اصیل در قلمرو مفاهیم، اعلام، و علوم قرآن کریم، به گونه‌ای که هم اهل تحقیق را به منزله منبعی مادر و ماندگار، از مراجعه به منابع فرعی بی‌نیاز سازد؛ و هم عموم قرآن پژوهان را در شاخه‌های گوناگون قرآنی سیراب سازد. با همین رویکرد، تنظیم مدخل‌ها و مقاله‌ها به صورتی انجام پذیرفته که همه دانش‌دوستان به فراخور توان و مایه علمی خود، از این مجموعه طرفی ببرند. با همین عنایت، کوشیده‌ایم دایره المعارف قرآن را با رعایت اصول زیر تدوین کنیم:

اصول تدوین

- همه آرا و دیدگاه‌های مهم و مبنایی در هر موضوع را به صورت مستند و فشرده نقل کنیم و با رعایت اصل بی‌طرفی و ادب علمی، به نقد و ارزیابی آن‌ها پردازیم.
- مطالب را از منابع دست اول، اصیل، و معتبر بگیریم.
- حجم مقاله‌ها را با توجه به اهمیت و جایگاه هر موضوع تنظیم نماییم.
- از تفصیل و اطناب پرهیزیم و مهم‌ترین مطالب را در کوتاه‌ترین اندازه عرضه کنیم.
- نثر معیار را در نگارش مقاله‌ها به کار بگیریم.

مدخل‌ها و مجلدات

مجموع مدخل‌های این دایره المعارف از ۳۰۰۰ عنوان می‌گذرند که از این میان حدود ۲۲۰۰ عنوان، اصلی هستند. انتظار می‌رود که این کار سترگ در ۳۰ مجلد سامان یابد. تا این هنگام ۱۴ مجلد از این مجموعه - آب تا زیور - عرضه گشته و کار نگارش مقاله‌های مجلد‌های دیگر هم با سختکوشی محققان و نویسندگان ادامه دارد.

بخش‌های تخصصی

در سازمان این مجموعه، به تناسب قلمروهای موضوعی، بخش‌های تاریخ و اعلام، فقه و حقوق، فلسفه و کلام، علوم قرآنی، اخلاق، معارف، مفاهیم، و ادیان سامان یافته‌اند که مسئولیت نگارش مقاله‌ها در شاخه‌های تخصصی خویش را بر عهده دارند.

برگرفته‌ها

افزون بر ترجمه عربی دایره المعارف قرآن کریم که در دست اقدام است، برگرفته‌های زیر در قالب دانشنامه‌های تخصصی از این اثر سترگ نشئت گرفته‌اند:

۱. علوم قرآن
۲. دانشنامه قرآن کریم ویژه نوجوانان
۳. دانشنامه قرآنی اخلاق
۴. دانشنامه قرآنی اعلام قرآن
۵. دانشنامه قرآنی معارف عقلی
۶. دانشنامه قرآنی فقه و اصول
۷. دانشنامه قرآنی علوم قرآن